

כיצד מופעל הקשר הסודי?

בו לא הצליח המרכז לקבל רשיון. שני קילומטרים קרוב יותר לתל-אביב, הוקם שלט שהזמין את נהגי המשאיות לקנות את זיפופים במכרות המלך שייקה.

לא ירוק, ירקוני

* * *

לתה הניעו הדברים להתנגשות גלויה. הכורים החתיקים, חרושי הקמטים ומיובלי הידיים, ראו את עצמם פתאום מחוסרי פרנסה. הם לא הבינו כיצד, למרות שחלק מהם עבד במקצוע זה דור שני, קופחה זכותם למחיה ונמכרה לבעל-הון ירוק.

ביום 11 באוקטובר 1952 צעדו אנשי המרכז לעבר השכן המצליח. הם דרשו בוררות, או לפחות הסבר מדוע גידונו הם להתמוטטות כלכלית. או הכירו דמות חדשה, לא בבגדי עבודה: מר ישעיהו ירקוני, מנהל חברת כורים, הופיע במכוניתו הפרטית.

לגביו לא היה כל צורך בבירורים. "אנחנו נחטל אתכם!" הבטיח. ההגשמה באה בעקבות ההבטחה. הוא הפליג במכוניתו, וכעבור דקות ספורות בלבד חזר בראש שיירה של מכוניות משטרה.

משטרת-ישראל, שלא תמיד מצליחה לרכז כוחות גדולים כל כך בן רגע, עלתה הפעם על עצמה: במכוניות ישוב, כאילו הוכנו מראש, 50 שוטרים דרוכים לקרב. החלו מאסרים המוניים. 50 חלוצי זיפוף הוטלו לתוך מכוניות המעצר.

אמנם המשטרה כבר נסקלה פעם באבנים משפטיות בגלל פרשת חברת הזיפוף צור (העולם הזה 953). בית-המשפט העליון קבע אז, נוכח התערבות דומה: "לא מצאנו כל אסמכתא חוקית לכך שכתחליף לדרכים ולתרופות הקבועות בחוק רשאית המשטרה להעמיד, בלי פקודה לכך מבית-המשפט או משרד ההוצאה-לפועל, את המנגנון שלה לשרות הצד המעוניין".

למרות פסק דין קטלני זה, שניתן בפרשה קודמת, לא היססה המשטרה גם הפעם לפעול במלאו כוחה לטובת צד מעוניין מאד.

אדם הופיע במקרה

* * *

לגמרי במקרה נודמן לפתע במקום קצין-משטרה גבוה, שגר בקירבת מקום, בוהילה של שלום ליגום. עמוס בן-גוריון, עוזר המפקח הכללי, שהיה בלי ספק עמוס בעבודות מטה נכבדות, התפנה לשעה קלה מעיסוקיו הנכבדים, כדי לחזות בפעולתם הנמרצת של פיקודיו.

אחד העצורים, ששירת יחד עם המייג'ר עמוס בן-גוריון בצבא הבריטי, בימי מלחמת העולם השנייה, זעק לעבר קצינו לשעבר: "דחילק, עמוס, עשה משהו!"

אולם ראש מחלקת האירגון של המשטרה החליט להפנין איהתערבות מוחלטת. הוא הסתגר במכוניתו הפרטית של שייקה יר-קוני, אשר גם הוא סקר בנחת את פעולת המשטרה.

אותם כורים תמימים לא ידעו עובדה פשוטה אחת: בדיוק ארבעה חודשים ר"י יום לפני יום המאסרים, בתאריך האחד ביוני 1952, רשם לפניו רושם השותפויות בירור שלום כי בחברת כורים נוספו שני שותפים חדשים, המחזיקים כל אחד במניה אחת מ-11 תוך 11 מניות החברה. שני החברים החדשים: עמוס בן-גוריון, קצין משטרה; יעקב קנר, קצין משטרה.

חיל הקשר

* * *

כמו כל מצביא מצליח, ידע שייקה ירקוני, לשעבר איש הצי הבריטי, כי מערכה מוצלחת בנויה קודם כל על יעילותו של חיל הקשר.

שייקה היה קשרוני מאוד. בכלכלה מונופוליסטית כמו של ישראל, הקשרים האישיים חשובים מן הלירות. אם כי הלירות עוזרות לפעמים לרכוש ידידים אישיים. זהו מעגל קסמים שהספיק כבר לבנות כמה אימפריות כלכליות מקסימות בישראל.

חלוצי הזיפוף כסופי-השיער לא היו הכי אחרונים שלמדו אמת זו בדרך הקשה. למדו זאת גם הצעירים משוסטי-האברים, שחזרו משדות מלחמת-העצמאות.

הציוד המשומש של משרד הבטחון נמכר, לפחות להלכה, על-ידי מיכרזים. יוצאת מן הכלל זה, בתור לקניית ציוד זה, קבוצה של נכי מלחמת-העצמאות בשם נעורת. נכים אלה, שכולם בעלי 50% נכות ומעלה, קיבלו בצורה זאת את שיקומם.

למעשה, הכירו כל משרדי הממשלה ב"זכות הקדימה של קבוצת הנכים. זכות זו אושרה גם על-ידי מבקר המדינה. האיש ש"אירגן סידור זה לשיקום הנכים היה מנהל מחלקת השיקום של משרד הבטחון ישעיהו חיינברג.

אולם במצב זה חל מיפנה מפתיע. ישעיהו

(ראו שער)

השבוע הניש עמוס בן-גוריון תביעה משפטית על הוצאת דיבה נגד שורת המתנדבים, שגילתה את קשריו המווריים עם כמה מאליההון בישראל. הוא עשה זאת בניגוד לדעת יועציו, אולי מפני שחשב כי העובדות המתפרסמות כאן לא יחדעו המפורסמת, בה מחזיקים מניות קציני המשטרה

לציבור. העובדות נוגעות לשותפות הזיפוף המפורסמת, בה נכרו של העסקן הציני עמוס בן-גוריון ועמוס קנר.

ענף הזיפוף בסביבות תל-אביב נולד בערך יחד עם בנו בכורו של העסקן הציני הסוציאליסטי דוד בן-גוריון.

היה זה מקצוע חלוצי, קשה ומפרך. את הזיפוף בימים ההם נהגו לאסוף מקרקעית הים, כשהכורים עומדים עד מותניהם במים. הם נהגו לקום לעבודה בארבע בבוקר, לחזור אחרי רדת החשיכה. היה צורך להתחרות בעבודה הערבית הזולה, להסתפק לפעמים בהכנסה של שני גרוש ליום.

את הזיפוף היו מובילים, עד ערב מלחמת-השיחור, על גבי גמלים. בתחילה היתה הדרך קצרה, כי את הזיפוף כרו על שפת-הים העירונית, לא הרחק ממרכזי הבניה. מאוחר יותר, כשאולו מקורות הזיפוף הסמוכים, נדדו הכורים לחופים מרוחקים יותר. הם התרכזו מעבר לירקון, בשטחי הדיונות מצפון לעיר.

היה זה ענף אשר תמיד נודע לפרועות. לא פעם היו הכורים נאלצים לחים נגד פולשים למיניהם, שביקשו לגזול מהם את שטח מחייתם. פעם, לפני כעשר שנים, הופיע במקום שבת בדואי שלם. שתקע את יתות אוהלו השחורים בערימות הזיפוף. אולם לצידם של חלוצים אלה עמדו שומרי החוק. הפולשים סילקו; הכורים המשיכו לכרות.

* * *

שרשרת הפלישות

כדי לעמוד מול פלישות וסכנות במלוכה, ובעיקר כדי לסלול במאמצים משותפים דרך כורכר יקרה למקום הכריה, התארגנו קבוצות הזיפוף לחברת-נג אחת, המרכז למכירת זיפוף.

מלחמת השיחור, שהפסיקה את פעולת הבניה, הפסיקה זמנית גם את כריית הזיפוף. הגמלים גויסו לשיירות לירושלים ולא חזרו. לכשהתחדשה העבודה, חזרו 90 כורי הזיפוף לשטח שלהם מעבר לירקון.

מדי שנה, בדרכו בין הבאגן לדואר, היה מזכיר המרכז ניגש למינהל המחוז כדי לחדש את הרשיון הקבוע לכריית זיפוף בשטח. כשבא לחדש את הרשיון לשנת 1951, ציפ תה לו הפתעה. החידוש השיגורתי לא ניתן.

תחת זאת, הוסבר למרכז כי השטח הוא שטח פיתוח, מאחר שעומדים להתחיל בו בבניין ובסלילת כבישים, ולכן על כורי הזיפוף לנדוד צפונה או דרומה — להתרחק ממרכזי הבניה עוד יותר. בקשתם לקבלת רשיון על השטח הצפוני הסומך נדחתה אף היא מאותן הסיבות. פירוש ההודעה: התיקרות הובלה ואבדן הדרך הפרטית שסללו מכספם.

לכורים לא היתה ברירה. בשטח הוצבו פקחים, שמעו מהם להפך את האיסור. הם השלימו עם גורלם, הרחיקו צפונה לחוף הרצליה.

* * *

מכרות המלך שייקה

מה גדולה היתה הפתעתם של חברי המרכז, כאשר יום אחד נוכחו לדעת כי מספר המכוניות הבאות למפעלם להט עין זיפוף התמעט בצורה מבהילה. היתה לכך סיבה משקית טובה: במקום הישן, שמעבר לירקון, אותו מקום עצמו אשר ה"חתיקים נושלו ממנו בטענה כי זהו שטח פיתוח, הצליח בכל זאת מישהו חדש לנעוץ את מגרפות דחפוריו. בדרך הטבע, העדיפו הקבלנים לקנות את הזיפוף הדרוש להם במקום הקרוב (ועל כן הוזל) יותר.

הסתבר כי במקום שנכשלו החתיקים ב"חידוש הרשיון הצליחו אנשים חדשים בעור לם הזיפוף. היו אלה פישל דוברשקולנה ויצחק שטיבל, נציגיה הפעילים של שותפות חדשה לגמרי לכריית זיפוף, חברת כורים. הרוח היתה בחברה זו היה כבר אז כורה הזיפוף הבלתי-חתיק, ישעיהו ירקוני.

הכורים חרקו שן, הביאו את טענותיהם בפני כל הנוסדות — ללא הועיל. אולם גם לסבלנותם היה גבול. גרגיר הזיפוף ששבר את גב ההפזר היה כיבוש נוסף של חיל ירקוני.

ביום בהיר אחד, בשנת 1952, הופיע רכב ירקוני ופרשיו שני קילומטר דרומית למכ-רה המרכז, על חוף הרצליה, בשטח שגם

האיש בצל: זוהי תמונתו הראשונה של רבי-המיליונר שלום ליגום המת-פרסמת בעתונות. קשרי ליגום עם סכך העיסוקות לרם הובהרו סופית.